

ความร่วมมือของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น
ร่วมกับหน่วยงานภาคีในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
**Participation of Pha Man National Park in Khon Kaen Province with
Partner Agencies in Community Economic Development**

ธิดาพร ลครพล และ ปานปั่น รonghanam

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Tidaporn Lakonpon and Panpun Ronghanam

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : Tidaporn_la@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งตอบคำถามในการวิจัยว่า อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น มีแนวทางในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีอย่างไร ในการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ได้แก่ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ปลัดเทศบาลภูผาม่าน และภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการรีสอร์ท โฮมสเตย์ ในพื้นที่ภูผาม่าน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 6 คน การวิจัยนี้จำแนกการเก็บข้อมูลออกเป็นด้านความร่วมมือและด้านปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนา กิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ รวมกับข้อมูลเอกสารและการลงพื้นที่ไปศึกษาสภาพแวดล้อมและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น มีแนวทางในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ในการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยหน่วยงานภาคี ที่มีส่วนในการดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน หน่วยงานเหล่านี้มีการประสานความร่วมมือ โดยอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นหน่วยงานภาครัฐมีพันธกิจสำคัญในการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ดำเนินการสร้างให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่มีการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และให้ตระหนักถึงระบบการแบ่งปันค่าตอบแทนไปยัง อปท. โดยรอบเมื่ออุทยานมีรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ามา นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ยังดำเนินการประสานประโยชน์ไปสู่ท้องถิ่น ด้วยการประชาสัมพันธ์ด้านแหล่งที่พัก ร้านอาหารและบริการท้องถิ่น โดยแนะนำทางเลือกของการพักผ่อนชั่วคราวทั้ง

* วันที่รับบทความ: 20 เมษายน 2565; วันที่แก้ไขบทความ 26 พฤษภาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 29 พฤษภาคม 2565

Received: April 20, 2022; Revised: May 26, 2022; Accepted: May 29, 2022

ที่มีอยู่ของอุทยานและสถานประกอบการต่างๆ ของชุมชนสิ่งเหล่านี้กระตุ้นให้ อบท. และชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน การเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ด้านการสื่อสาร การให้ความช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยาน และภาคเอกชน มีการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวของภูผาม่าน และมีส่วนร่วมในการประชุมรับทราบข้อมูลและปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของภูผาม่าน เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ในพื้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้เวลาในการทำให้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ด้านนักท่องเที่ยว และสื่อโซเชียลมีเดีย เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความร่วมมือ; เศรษฐกิจ; การท่องเที่ยว; รายได้ประชาชน

Abstracts

This study aimed to answer the research question: What are the guidelines for the staff of the Phu Pa Man National Park in Khon Kaen Province to collaborate with partner agencies in order to boost economic activity and generate income in the local area? Data were collected by review of existing documentation, as well as from in-depth interviews with key informants in the study sites. The key informants included personnel directly involved in the activities of the National Park, e.g., the Head of the Phu Pha Man National Park, and staff who work in the Park, and the Phu Pha Man Municipal Clerk. Key informants also included representatives of the private sector, e.g., resort managers/owners in the area, and home stay operators. The content of the interviews covered collaboration and factors behind the success of economic development in the surrounding communities. The primary data from the interviews were synthesized with the information from the document review and first-hand observation of the situation and environment in the study sites.

The findings of this study are that the Phu Pha Man National Park in Khon Kaen Province has guidelines for collaboration with partner agencies in boosting economic activity to generate income for the population in the locality. The relevant agencies involved with the National Park include those in the government, the private sector and Civil Society. The staff of these entities do practice coordination and collaboration. The National Park is the principal government agency which has the key mission in conservation and preservation of the parkland. The Park also has a mission to promote tourism to the area. To this end, The Phu Pha Man National Park wants to help the surrounding communities and residents to know and understand about eco-tourism. That way, these individuals can help with preserving the eco-tourism value of the locality, and understand how this supports the local administrative organizations surrounding the Park when there is more tourism. In addition, the Phu Pha Man National Park coordinates with local entities by conducting public relations activities, and publicizing the available lodging options, shops, and other services or amenities in the locality. The Park staff advise visitors about options for overnight stay in the Park as well as businesses in the locality that are operated by the community. This information dissemination encourages the communities and the local administrative organizations to participate with the Park. The

preservation and rehabilitation of the natural resources of the Park is an important function in order to make the Park a welcoming destination for eco-tourists. There is collaboration in spreading information about tourism to the Park. There is an advisory committee for the Phu Pha Man National Park. The members of the private sector conduct public relations activities and help promote tourism. The participation through regular joint meetings to share information and to troubleshoot problems and obstacles related to tourism. All the partner agencies and entities recognize the value of collaboration under a shared vision, and how they can work together to promote the Park as a valuable tourist destination. They recognize that this collaboration will take some time to build a strong and sustainable foundation, and ensure the full range of services and amenities that tourists will expect. They recognize that they can make valuable use of social media to promote quality tourism to the Park on a continuous basis.

Keywords: Collaboration; Economic Development; Eco-Tourism; Community Income-Generation

บทนำ

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 8 (ขอนแก่น) เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจที่สำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งความรู้ แหล่งนันทนาการ รวมถึงภารกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ซึ่งสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 8 (ขอนแก่น) มีเขตพื้นที่รับผิดชอบ 5 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดขอนแก่น 2) จังหวัดเลย 3) จังหวัดมหาสารคาม 4) จังหวัดกาฬสินธุ์ 5) จังหวัดร้อยเอ็ด และมีอุทยานแห่งชาติในสังกัดทั้งหมด 6 แห่ง อยู่ในพื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่ 1. ในพื้นที่จังหวัดเลย จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติภูเรือ และอุทยานแห่งชาติภูสวนทราย 2. ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติน้ำพอง อุทยานแห่งชาติภูเวียง และอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 8 (ขอนแก่น), 2564 : ออนไลน์) ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ นอกจากการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อุทยานแห่งชาติทุกแห่งสามารถจัดเก็บเงินรายได้ใช้บำรุงรักษาอุทยานแห่งชาติ และจัดสรรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงาน หรือการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และฟื้นฟูอุทยานแห่งชาติวนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ หรือสวนรุกขชาติ ที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562)

การจัดการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ เกิดการจ้างงาน เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ รวมทั้งชุมชนโดยรอบเองก็มีการส่งเสริมให้มีการจัดการพื้นที่เชิงท่องเที่ยว เพราะเมื่อมีการจัดการพื้นที่เชิงท่องเที่ยว ก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมายังพื้นที่ มีการใช้จ่ายใช้สอย ตั้งแต่การเดินทาง

เติมน้ำมัน ร้านอาหาร ร้านกาแฟ โฮมสเตย์ ร้านของฝาก ทำให้ชุมชนและภาคเอกชน มีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว เป็นการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้หมุนเวียนในพื้นที่ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติเป็นหนึ่งในทางเลือกที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เพราะนอกจากได้ใกล้ชิดธรรมชาติ สัมผัสอากาศบริสุทธิ์ ยังเป็นการช่วยบำบัดร่างกายให้ผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าอีกด้วย

แนวคิดที่กล่าวถึงการบริหารจัดการร่วมกันที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในเชิงเศรษฐกิจ คือ หลักการร่วมสร้างคุณค่า หรือ Co-creation ซึ่งเป็นหลักการที่อธิบายถึง การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน หรือองค์กร ที่ทำให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย เกิดการพัฒนา การสร้างมูลค่า และรายได้ โดยจินต์จุฑา วัฒนาบรรจงกุล (2562 : 125) เสนอว่า Co-creation คือ การระดมความคิดจากองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือหลายองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาทรัพยากรที่มีให้เกิดมูลค่าหรือคุณค่าร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น การที่องค์กรหนึ่งชักชวนให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ จึงทำให้องค์กรเกิดความได้เปรียบในเชิงของการทำงาน โอกาส และการแข่งขัน สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและทำให้พื้นที่เกิดการพัฒนา

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จัดเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 72 ของประเทศ และเป็น 1 ใน 3 อุทยานแห่งชาติ ของจังหวัดขอนแก่น ที่มีการเปิดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว เป็นอีกหนึ่งอุทยานแห่งชาติที่มีการจัดเก็บเงินรายได้และมีกระบวนการความร่วมมือกับหลาย ๆ หน่วยงาน เพื่อผลักดันให้ภูผาม่านเป็นพื้นที่ที่มีเงินหมุนเวียนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจุบันอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยจุดเด่นทางธรรมชาติที่หลากหลาย โดยเฉพาะ ถ้ำ น้ำตกและภูเขา (อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน, 2564 : ออนไลน์) ซึ่งความสวยงามของภูผาม่านนี้เอง ที่เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน โดยเฉพาะในช่วงเดือนตุลาคม - กุมภาพันธ์ ถือเป็นช่วงฤดูแห่งการท่องเที่ยว จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่านจำนวนมาก จากข้อมูลสถิติจำนวนผู้เข้าไปท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี 2553 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 6,361 คน ปี 2558 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 8,278 คน ในขณะที่ปี 2563 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มเป็น 18,595 คน และในปี 2564 ที่ผ่านมามีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมากถึง 36,738 คน (สถิติกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2564 : ออนไลน์) เห็นได้ว่าอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่านที่ผ่านมาสามารถจัดเก็บรายได้เพิ่มขึ้น และชุมชนโดยรอบก็มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน มีภาคเอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้อัตราการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน (สำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่น, 2564 : ออนไลน์) นอกจากนี้จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นก็จะช่วยส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้บ่งชี้ถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ภูผาม่าน ซึ่งมีความน่าสนใจอย่างมาก

ส่วนหนึ่งอาจมาจากการจัดการพื้นที่เชิงท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน และอีกหลายภาคส่วนที่ประสานความร่วมมือส่งเสริมให้ภูผาม่านเป็นที่รู้จัก ได้รับความนิยม และมีความน่าสนใจมากขึ้น

จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของภูผาม่านนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับหน่วยงานภาคี ในการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่ภูผาม่าน ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้พื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสามารถเพิ่มรายได้ให้กับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและพัฒนาในพื้นที่ภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับหน่วยงานภาคี ในการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่ภูผาม่าน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (QUALITATIVE RESEARCH) โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น มีแนวทางในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีอย่างไร ในการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และปัจจัยที่ส่งผลให้พื้นที่ภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบความร่วมมือของหน่วยงานภาคี 2) ศึกษาข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน

ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสารที่เป็นพื้นฐานทฤษฎีและองค์ความรู้ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นคำถามที่วางไว้ เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการจะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับหน่วยงานภาคี ในการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่ภูผาม่าน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประมวลผลและนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเขียนเป็นรายงานสรุปผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ชุมชนโดยรอบ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ โดยได้แบ่งเนื้อหาในการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านปัจจัยที่ส่งต่อการดำเนินงาน ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล ได้ดังนี้

1. พื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ได้แก่
 - 1.1 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จำนวน 2 คน
 - 1.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จำนวน 1 คน
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ได้แก่ ปลัดเทศบาลภูผาม่าน จำนวน 1 คน
3. ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการรีสอร์ท โฮมสเตย์ ในพื้นที่ภูผาม่าน จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ตัวแทนจากอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และภาคเอกชนในพื้นที่ การสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

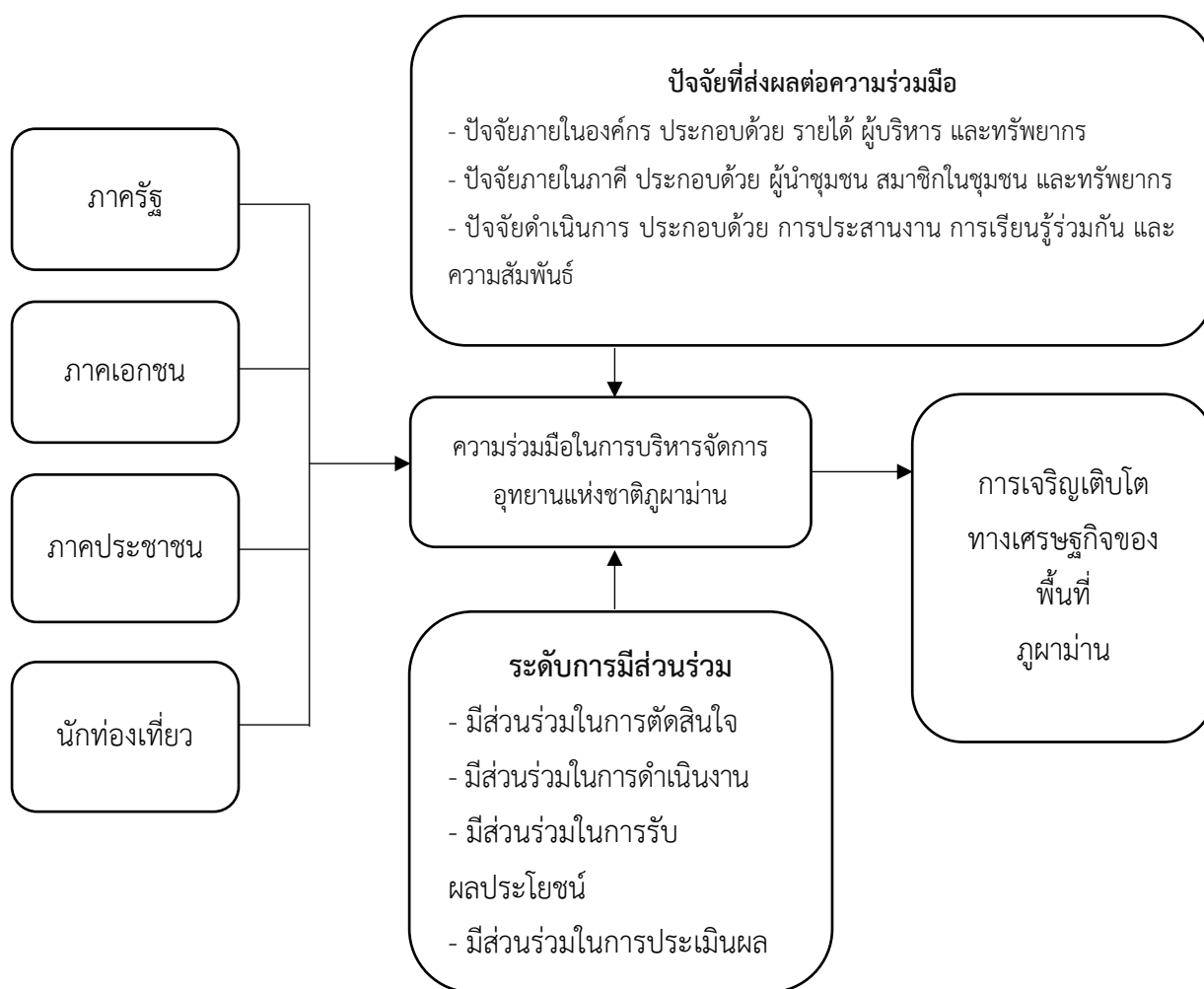
การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่อง ความร่วมมือของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับหน่วยงานภาคีในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการศึกษาให้สมบูรณ์
2. รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน ความร่วมมือจากหน่วยงานภาคี และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น
3. ศึกษาภาคสนาม โดยการลงพื้นที่ไปศึกษาสภาพแวดล้อมและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวทางการดำเนินงาน ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับหน่วยงานภาคี

ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหน่วยงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ซึ่งอยู่ในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีหน้าที่ในการรับผิดชอบโดยตรง ส่วนกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยงานภาคีที่มีส่วนในการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีดังนี้

1.1 ภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ มีรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม ทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและกำหนดแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ดังนี้

1.1.1 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเก็บหาของป่า การเผ่าระวังไฟป่า เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานหลัก ๆ ที่ร่วมปฏิบัติงานกับอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน คือ อำเภอุมพแพ และอำเภอมูผาม่าน เนื่องจาก อุทยานแห่งชาติภูผาม่านมีการจัดเก็บเงินรายได้จากการท่องเที่ยว และต้องจัดสรรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงาน หรือการอนุรักษ์บำรุงรักษา และฟื้นฟูอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ หรือสวนรุกขชาติ ที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562) ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจึงมีส่วนสำคัญในงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ

1.1.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวรวมกับอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีการจัดกิจกรรมและให้คำแนะนำ สนับสนุนงบประมาณ ข้อมูล และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับชุมชนและภาคเอกชน เป็นการเพิ่มศักยภาพให้การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมไปถึงการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีการเข้าร่วมประชุมกับอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นประจำทุก 3 เดือน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนและให้ข้อมูลด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งของอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภูผาม่านด้วย

1.1.3 ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติภูผาม่านมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลภูผาม่าน องค์การบริหารส่วนตำบลนาหนองทุ่ม เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว เช่น การทำถนนเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

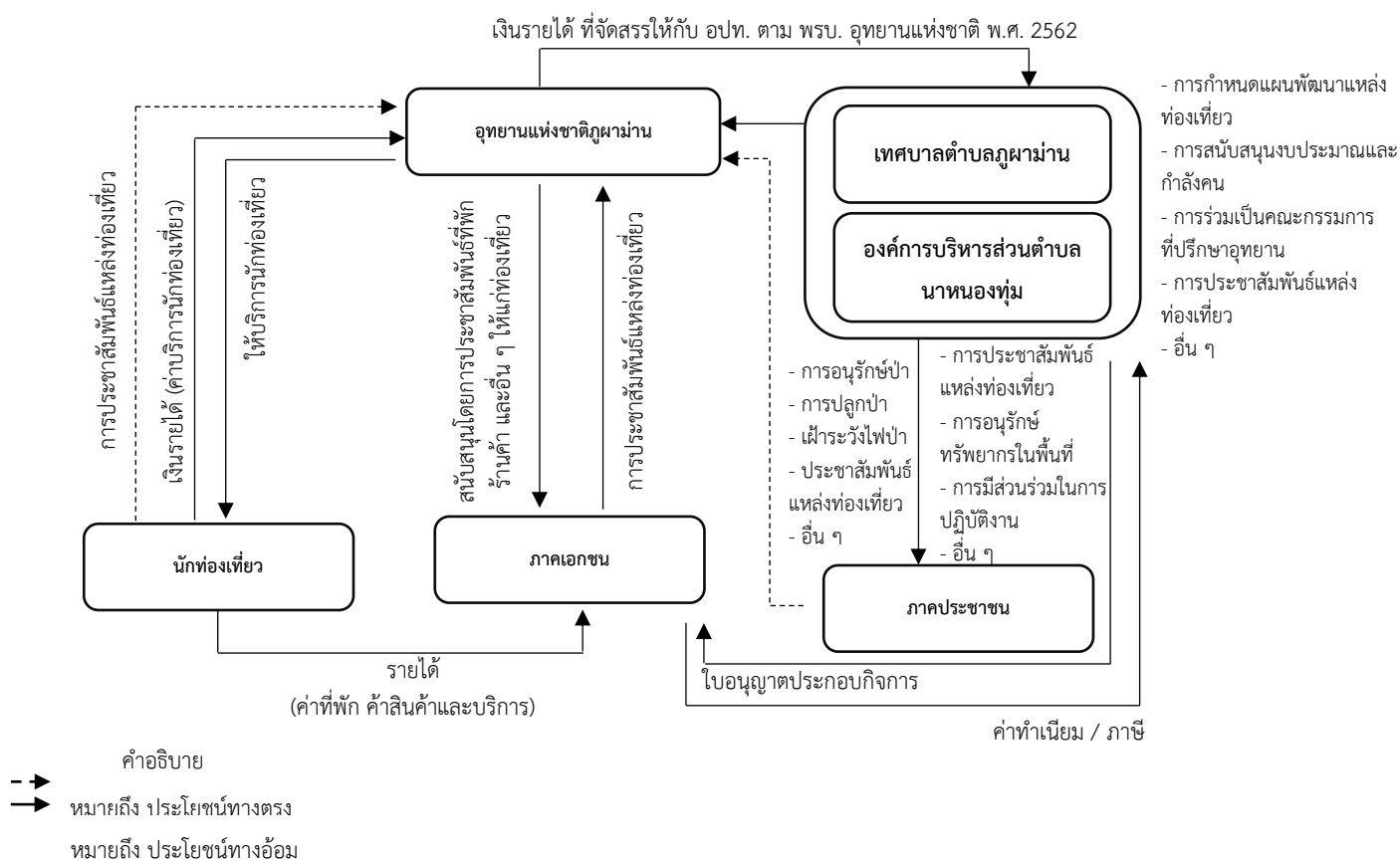
1.2 ภาคประชาชน

จากการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและภาคประชาชน มีรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยชุมชนมีการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เช่น การปลูกป่า การเฝ้าระวังไฟป่า ร่วมกิจกรรมจิตอาสา การปรับภูมิทัศน์ภายในชุมชนที่เป็นทางขึ้นแหล่งท่องเที่ยว การเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวมีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิม และมีการสืบสานต่อกันมาจนถึงปัจจุบันอันมีลักษณะโดดเด่นในภูมิภาคเดียวกัน เช่น ประเพณีตรุษไท รวมถึงภาษา การแต่งกาย และอาหารพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า ภาษาไทภูผาม่าน ชุดไทภูผาม่าน (เทศบาลตำบลภูผาม่าน, 2565 : ออนไลน์) การเป็นไกด์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ การนำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น และการให้ความช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยาน โดยอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จะเชิญผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ข้อเสนอแนะ และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภูผาม่าน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เพราะเมื่อมีการจัดการพื้นที่เชิงท่องเที่ยว ก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมายังพื้นที่ ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เกิดการผลิต (PRODUCTION) การบริโภค (CONSUMPTION) การกระจาย (DISTRIBUTION) การแลกเปลี่ยน (EXCHANGE) เมื่อมีการจับจ่ายใช้สอยก็จะทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีการจัดกิจกรรมและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามาขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนด้วย

1.3 ภาคเอกชน

จากการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและภาคเอกชน มีรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยอุทยานแห่งชาติภูผาม่านมีการสนับสนุนภาคธุรกิจในพื้นที่ เช่น การประชาสัมพันธ์ที่พักร้านอาหาร ให้แก่นักท่องเที่ยว โดยอุทยานแห่งชาติภูผาม่านจะมีการรวบรวมข้อมูลที่พักร้านอาหาร ร้าน

จำหน่ายของฝาก ของที่ระลึกและอื่น ๆ ในพื้นที่ภูผาม่าน เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์ภาคธุรกิจในพื้นที่ด้วย ซึ่งภาคเอกชนเองก็มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของภูผาม่าน และมีการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยาน ที่จัดขึ้นทุก ๆ 3 เดือน เพื่อรับทราบข้อมูลและปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของภูผาม่านด้วย

แผนภาพที่ 2 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

2.1 ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ถือว่าเป็นปัจจัยหลัก ๆ ในการเป็นจุดขายหรือจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีทรัพยากรที่สวยงามโดดเด่นอยู่แล้ว ซึ่งการที่เป็นแบบนี้ได้เพราะเกิดจากการจัดการของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน และส่วนหนึ่งอาจเกิดมาจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ร่วมพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามเหล่านั้นให้คงอยู่ ซึ่งความสวยงามนี้เปรียบเสมือนทุนทางทรัพยากร

ที่ทุกคนในพื้นที่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ และต้องร่วมกันรักษาผ่านกระบวนการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2.2 การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ มีความสำคัญอย่างมากในการกระตุ้นการท่องเที่ยว ซึ่งอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีความร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของภูผาม่าน มีการแจ้งข้อมูลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่แก่อนุรักษ์ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อร่วมประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังมีการอัปเดตข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวลงบนสื่อออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ และมีหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยในการประชาสัมพันธ์ เช่น จังหวัดขอนแก่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดขอนแก่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ โดยอุทยานแห่งชาติมีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นประจำทุก 3 เดือน โดยมีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ เข้าร่วมประชุมรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วย

2.3 ความร่วมมือกับเอกชน

ภาคเอกชนในพื้นที่มีการทำธุรกิจ เช่น รีสอร์ท โฮมสเตย์ โรงแรม ร้านอาหาร และอื่น ๆ มากมาย ทำให้เกิดผลดีต่อการท่องเที่ยวในแง่ของการมีพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากภายในอุทยานแห่งชาติสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างจำกัด ดังนั้น การมีภาคเอกชนเข้ามาดำเนินกิจการในพื้นที่ จึงมีส่วนช่วยในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และการมีแลนด์มาร์กแห่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก็จะเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะเดินทางมาเที่ยว ซึ่งอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเอง ก็มีการสนับสนุนภาคธุรกิจในพื้นที่ด้วย เช่น มีการประชาสัมพันธ์ที่พัก ร้านอาหาร ให้แก่นักท่องเที่ยว โดยอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จะมีการรวบรวมข้อมูลที่ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของฝาก ของที่ระลึกและอื่น ๆ ในพื้นที่ภูผาม่าน เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการที่พักนอกอุทยานแห่งชาติ ส่วนภาคเอกชนเองก็มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของภูผาม่าน และมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลและปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของภูผาม่าน เป็นประจำซึ่งความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติและภาคเอกชนในลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังพื้นที่ได้มากขึ้น

2.4 นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ในปัจจุบันโลกออนไลน์มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต สื่อ โซเชียลต่าง ๆ ได้รับความนิยมอย่างมาก คนส่วนใหญ่ที่ต้องการท่องเที่ยว มีการเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น (ดวงใจจิระ คุณานันท์, 2562 : 54) ซึ่งในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมมากขึ้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการรีวิวของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ผ่านการถ่ายภาพความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว และเขียนเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ถือเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ

เข้ามายังพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งนักท่องเที่ยวก็เป็นหนึ่งปัจจัยที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จัก และทำให้มีนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ หมุนเวียนเดินทางมายังพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การจัดการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มุ่งเน้นการอนุรักษ์เป็นหลัก เพื่อให้ความรู้แก่นักศึกษา นักท่องเที่ยว และประชาชน เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าผลตอบแทนด้านอื่น ๆ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นหน่วยงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง หากภารกิจของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โรงเรียน หรือกลุ่มอนุรักษ์ต่าง ๆ ทางอุทยานแห่งชาติก็จะขอความร่วมมือและเชิญชวนหน่วยงานเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วม โดยความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีต่าง ๆ เน้นไปในด้านการอนุรักษ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น หากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ เช่น การแผ้วถาง การทำรั้ว การซ่อมแซม การทำความสะอาดทางขึ้นแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติจะขอความร่วมมือจากท้องถิ่นมาร่วมดำเนินการ

ชุมชน มีการสนับสนุนการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติอย่างมาก บางภารกิจที่บุคลากร เจ้าหน้าที่ ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ก็จะอาศัยชุมชนในการช่วยดำเนินงาน แต่ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนในการจัดการภายในอุทยานแห่งชาติโดยตรง แต่เข้ามาในรูปแบบการเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานและร่วมทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ เช่น การปลูกป่า การแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ไฟป่า การล่าสัตว์ การเก็บหาของป่าที่เกินกำลังผลิตของป่า เรื่องเหล่านี้ประชาชนจะช่วยเป็นกระบอกเสียง แต่ไม่มีอำนาจเข้าไปกำกับดูแลโดยตรง และชุมชนเองก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมาตลอด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ มีการสนับสนุนการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่านอย่างเต็มที่ มีการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การส่งเจ้าหน้าที่ร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การสนับสนุนงบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำงาน สนับสนุนกำลังคนในการดำเนินงานในกรณีที่อุทยานมีกำลังคนไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน

ค่านิยมด้านการท่องเที่ยว ปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวสไตล์ "แคมป์ปิ้ง" ซึ่งภูผาม่าน เป็นจุดที่เหมาะสมแก่การกางเต็นท์และไม้อกลเมือง การเดินทางมีความสะดวก รถยนต์สามารถเข้าถึงได้ง่ายไม่ได้ผจญภัยมากนัก มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในพื้นที่ ด้วยลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เทือกเขา น้ำตก หรือถ้ำในจุดอื่นๆ วัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่มีชื่อเสียง ซึ่งความสวยงามของภูผาม่านเอง ก็ถือเป็นจุดดึงดูดที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว

ด้านเศรษฐกิจ ถ้าเปรียบเทียบกับจากสถิติเงินรายได้ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีการเติบโตอย่างมาก ถึงแม้ในปี 2564 จะอยู่ในช่วงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ต้องปิดอุทยานไปก่อน แต่อุทยานแห่งชาติภูผาม่านก็มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งเป็นลักษณะของการวางแผน การวางยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับหน่วยงานภาคี ในการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่ภูผาม่าน

ความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น กับหน่วยงานภาคี และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน

ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหน่วยงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ซึ่งอยู่ในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีหน้าที่ในการรับผิดชอบโดยตรง ส่วนกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยงานภาคีที่มีส่วนในการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่ประสานความร่วมมือ ให้การดำเนินงานด้านท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีการบริหารจัดการร่วมกันที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในเชิงเศรษฐกิจตามแนวคิด หลักการสร้างคุณค่า หรือ Co-creation ที่เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน หรือองค์กร ที่ทำให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย เกิดการพัฒนา การสร้างมูลค่า และรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับจินตจุฑา วัฒนาบรรจงกุล (2562 : 125) ที่กล่าวว่า Co-creation คือ การระดมความคิดจากองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือหลายองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาทรัพยากรที่มีให้เกิดมูลค่าหรือคุณค่าร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น การที่องค์กรหนึ่งชักชวนให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ จึงทำให้องค์กรเกิดความได้เปรียบในเชิงของการทำงาน โอกาส และการแข่งขัน สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและทำให้พื้นที่เกิดการพัฒนามีเงินหมุนเวียนในพื้นที่ มีรายได้เข้าในภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและกำหนดแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ได้แก่ 1) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว 3) ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน โดยชุมชนมีการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน การเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิม การนำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น และการให้ความช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยาน ตลอดจนภาคเอกชนในพื้นที่เองก็มี

การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของภูผาม่าน และมีส่วนร่วมในการประชุมรับทราบข้อมูลและปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของภูผาม่าน เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าภาคส่วนต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ในการผลักดันให้พื้นที่มีการพัฒนา มีเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ยังประกอบไปด้วยความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ ความร่วมมือกับภาคเอกชน และกลุ่มนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การเพิ่มกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ในพื้นที่ก็จะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น การมีรถประจำทาง การมีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายที่ชัดเจน จะช่วยเพิ่มความสะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยว และยังทำให้พื้นที่เกิดการพัฒนาอีกด้วย ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้เวลาในการทำให้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ก็ต้องเตรียมเจ้าหน้าที่ให้มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านการจัดการท่องเที่ยว

ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรมีความสะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยว เช่น การมีรถประจำทาง เพื่อความสะดวกในการเดินทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว การมีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายที่ชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยวที่ใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง การเพิ่มกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูการท่องเที่ยว เนื่องจากอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมากในหน้าฝน และหน้าหนาว แต่ในช่วงหน้าร้อนจะไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้น หากมีกิจกรรมหรือมีสิ่งที่จะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่ เช่น งานปั่นจักรยาน งานวิ่ง และงานคอมเสิร์ต เป็นต้น การเพิ่มกิจกรรมในพื้นที่จะช่วยสร้างความประทับใจและขยายการใช้เวลา พร้อมกับการใช้จ่ายให้หลากหลายมากขึ้น สมชัย ชมพูน้อย (2561 : 74) ก็จะทำให้พื้นที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวตลอดทั้งปี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ในเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในมิติต่าง ๆ เช่น ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2564). ข้อมูลสถิติอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2564. แหล่งที่มา: <https://www.dnp.go.th/statistics/dnpstatmain.asp>
- สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2564). ข้อมูลอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน.ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2564. แหล่งที่มา: http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1070
- สมชัย ชมพูน้อย. (2561). แนวทางการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี. นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60
- ดวงใจ จิระคุณานันท์. (2562). อิทธิพลของ *Reviewer* ในสื่อออนไลน์กับการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดที่เป็นจุดหมายปลายทางในประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จินต์จุฑา วัฒนาบรรจงกุล. (2562). การศึกษาถึงประโยชน์ที่เกิดจากการทำแนวคิดร่วมสร้าง (*Co-Creation*) ระหว่างองค์กรรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรเอกชนในกรุงเทพมหานคร กับ พนักงานหรือ *Partner* ด้วยวิธีการจ้างแบบ *Outsourcing*. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เทศบาลตำบลภูผาม่าน. (2565). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลตำบลภูผาม่าน พ.ศ.2559-2563.ออนไลน์. ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2565. แหล่งที่มา <http://www.phuphaman.go.th/images/stories/planpdf/plantour5963.pdf>
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 30. ระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการเก็บ การรักษา การใช้จ่ายเงินรายได้เพื่อบำรุงรักษาอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ข้อ 4.